

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 6.

Ljubljana, dne 1. junija 1917.

Leto 47.

Žalost.

Veter veje
v temno noč,
dežek pada
šumljajoč...

Veter veje
v temno noč,
dežek pada
šumljajoč...

Kaplja težka je spolzela,
padla z okna na zemljó.
Mamica je zaihtela,
solza kane na rokó.

Sinka, praviš, si imela,
zdaj imaš le še solzé...
Vojna sinka ti je vzela, —
Bog odzvel ti bo gorjé.

Veter veje
v temno noč,
dežek pada
šumljajoč...

Veter veje
v temno noč,
dežek pada
šumljajoč...

Mamica, zakaj li plakaš,
da v noč pozno ne zaspíš?
Čuj, povej mi, koga čakaš
in zakaj se žalostiš? —

J. Polák.

Mati.

(Piše J. E. Bogomil.)

III.

Iz barake št. 6 so pač prihajali prijetni duhovi. Skozi odprta okna so se pa razlegali hrapavi glasovi slovenske narodne pesmi; slišalo se je glasno govorjenje in vpitje. Sempatja so prihajali na Petrova ušesa hreščeči akordi že precej pokvarjene harmonike.

»Danes je prvi plačilni dan, prve denarje si zaslužil, Peter! Ali stopiva na en polič?« nagovoril je Tomanov Jože svojega spremljevalca, ko sta šla mimo barake št. 6.

»Pojdiva kar do naše barake. Prve denarje sem sicer zaslužil, a še danes jih bom poslal domov.«

»Saj jih jutri še tudi lahko pošlješ. Pojdi! Prvi zaslužek se mora zamočiti, da se boljše prime.«

Peter se je obotavljal, Jože ga je pa kratkoinmalo prijel za roko in ga potegnil v gostilno, ki je bila v baraki št. 6.

Prvič v svojem življenju je bil Peter v gostilni, da je namreč jedel in pil za svoje denarje. Zato je bil pa nekako bojzljiv, kakor je sploh vsak začetnik. Tomanov je bil pa že čisto domač. Zato je on naročal zase in za Petra.

»Plačal boš pa danes ti, Peter, zato ker si prvič v gostilni.«

»Vsak pol bova plačala, ali ne?«

»Ne, ne, Peter! To ni tako. Danes moraš ti plačati za oba. To je taka postava. Drugič bo pa vsak sam zase.«

»Čudna postava,« je zamrmral Peter in res plačeval, Tomanov je bil pa vesel, da se je enkrat zastonj najedel in napil na račun nikjer zapisanih, pa vendar veljavnih postav.

Drugi dan je pa Peter poslal materi prvih trideset kron in v pismu je omenil, da je to prvi zaslužek za prve domače potrebe, drugič bo pa poslal še več, ker bo zmeraj več dela in zmeraj več zaslužka.

Bendač je bil pa hud, da se je Peter brez potrebe mudil v gostilni. Njegovo načelo je bilo: delati in varčevati. Zato greš v tujino, da kaj prislužiš, ne pa zato, da vse poženeš po grlu. Kdor misli tukaj dobro živeti in po gostilnah zapravljati svoj zaslužek, ta bo šel prazen nazaj, kakor je prazen prišel sem.« Tako je mož počasi in previdno obiral Slakovega Petra.

»Saj ni tako hudo, oče, kot vi mislite. Saj sem tudi materi precej poslal.«

»Fant, ti še ne poznaš ne sveta, ne samega sebe. Enkrat si šel v gostilno, za enkrat pride dvakrat in trikrat in štirikrat in tako dalje bo. Teга se človek navadi. Pa kako hitro! Odvadi se pa silno težko.«

»Ne bodite hudi, oče.«

»Saj nisem hud; povedati ti pa le moram, kar ti gre.«

Ta dan je šlo delo Petru bolj slabo od rok. Na vse je bil jezen: nase, na Tomanovega in na Bendača. Zakaj je bil jezen nase, pravzaprav ni vedel; na Tomanovega se je pa jezil, ker je za njegove denarje jedel in pil; na Bendača pa, ker ga je svaril, da je šel v gostilno, ko je vendar šel za svoje denarje in ne za Bendačeve.

»Vsak bo že gospodaril nad mano, kakor se mu bo poljubilo,« se je jezil Peter. »To ne gre in ne more iti. Sam svoj gospodar hočem biti. Še bom šel v gostilno, in če se Bendač na glavo postavi. Tomanov pa za moje denarje ne bo več jedel ne pil. Pojdite se kadiť, postavite! Kdo jih je dal!«

Slabe volje je bil Peter tisti dan. Glava ga je bolela, roke je pa imel trde in tuje. Pa ta strašna žej!

Ali vseeno bo še šel v barako št. 6. Tam je doma veselje, zabava, petje. Tam je prijetna tovarišija. Tam izveš vse mogoče novice. In vse to za male denarje: toliko plačaš, da te ravno vun ne vržejo. Bendač se bo pa seveda jezil. Naj se le — se bo že naveličal.

Večkrat je Petru pot tako nanesla, da je prišel mimo barake št. 6, in izkušnjava je bila tudi že tu.

»Le noter, le noter!« so ga klicali tovariši. Ali naj se jim ustavlja? Ali naj ga imajo za skopuha? Ali naj se jim zameri? Le noter!

Posebno ena reč je vlekla Petra v gostilno. V gorenjem kotu so se zbirali možje in fantje, njegovi delovni tovariši, in igrali za denarje. Kadar je bila igra končana, je pa pospravil eden precejšen kupček denarja — Kako je to prijetno!

»Sedaj šele vidim, kako lahko človek hitro obogati. Samo če znaš dobro igrati, pa imaš kar dvojen zaslužek naenkrat.«

Željno in pazljivo se je oziral Peter na igralsko mizo.

»Kaj bi dal,« si je mislil, »če bi jaz znal takole igrati! Moram se naučiti. — Vidiš ga no, že zopet je dobil! — Kdor zna, ta pa zna. Moram znati tudi jaz, pa je. Nekaj bom prislužil, nekaj bom priigral, in denar mi bo kar rasel v roki. Pa kako hitro bi šel lahko domov, k materi, ki me gotovo težko pričakuje.«

»Peter, ti vidiš samo eno stran igre,« mu je govoril notranji glas. »Ti vidiš samo tistega, ki dobi. Poglej pa, koliko jih je, ki pri igri vse izgube. In teh je zmeraj več kakor prvih.«

»Toda ali moram ravno jaz izgubiti?« se je tolažil Peter. »Kdor zna igrati, ne bo izgubil. In jaz hočem znati!«

Čim dalje bolj je motil in begal izkušnjavec ubogegega neizkušnega Petra in ga zapletal v goste mreže pohlepnosti in dobičkaželjnosti — dokler ga ni popolnoma zapletel vanje.

IV.

Robidar je vzel Petra v igralsko šolo in mu podajal nauk za naukom, kako treba igrati in kdaj treba igrati, da bo več dobička. Seveda nauk ni bil zastoj — Peter je moral ta nauk precej drago plačati.

Tako! Sedaj pa že znaš. Sedaj bomo pa poizkusili zares. Zvečer po delu, veš.«

Lepo izpričevalo je dal Robidar svojemu najnovejšemu učencu. Od tistega dne je prihajal Peter še večkrat v gostilno na št. 6, odtam pa pozno zvečer v svojo barako, kjer ga je njegov vodja Bendač z vedno večjo nevoljo sprejemal.

»Ti, snoči je bil pa pri nas zopet vihar,« je pravil Peter nekega dne Robidaru.

»Kaj pa je bilo?«

»I, saj veš. Naš stari se je zopet razjezil.«

»Že razumem. Ali si norec, da ga poslušáš? Jaz bi ga že ne.«

»Kaj hočem! Z njim sem prišel semkaj, z njim moram zopet domov. Sam pa ne znam nikamor.«

»Ali je zate samo Bendač na svetu?«

»Hm!«

»Hm! Pusti ga, pravim, pusti ga, starca čemernega.«

»Če bi le mogel!«

»Mogel?« Ali ima on kaj govoriti? Ali mar njemu služíš?«

»Tisto ne, ali —«

»Ali, ali . . . Peter, ti si osel. Pridi v našo barako.«

»Ali smem? Kako bi rad!«

»Zakaj ne!«

»Torej pridem. Še jutri pridem.«

»Tako je prav. Peter, ti boš naš in samo naš.«

Drugi dan se je Peter res preselil. Zapustil je svoje tovariše, pustil sitnega Bendača in šel k prijaznemu in dobrohotnemu Robidaru. Zaman ga je poizkušal pregovoriti Tomanov, brezuspešno se je trudil Bendač: Peter je ostal pri svojem sklepu in pri svoji trmi.

»Povem ti, fant, da ti bo še žal,« se je poslovil Bendač od njega.

Peter pa je pričel tisti dan novo, nadepolno življenje: čez dan pri delu, ob prostem času pa večidel pri igri. Njegovo srce je pa upalo in sanjalo o bogastvu . . .

Toda — — —

»Mati, naš je danes pisal. Pa tudi poslal je nekaj. Kaj pa vaš Peter?«

»A, ti si, Bendaška. Naš že dva meseca nič ne piše. Prav skrbi me. Ali vaš nič ne piše o njem?«

»Prav nič ne. Na, saj lahko prebereš.«

Počasi bere Slakova mati pismo, da izve, kako se godi domačinom v tujini, da morda le najde kako besedico o svojem sinu. Ali zastonj — pismo molči.

»Pa res nič ne piše. Koliko je pa poslal?«

»Petdeset kron.«

»Lahko si jih vesela.«

»Vsaj za največje potrebe bodo prav prišle. Pa z Bogom, mati.«

Soseda odide, materine misli pa pohité v daljavo na Tirolsko, kjer biva njen Peter. O, mati, ko bi ti vedela, kaj tvoj Peter dela, od žalosti bi se razjokala ... (Dalje.)

Pomladni vihar v gozdu.

V zgodnjem jutru že je sijalo solnce toplo kakor v poletnih dneh. Ni bilo čuti ni sapice. Gori na modrem nebu so se zbirali beli oblaki, se razpuščali in zopet strinjali na drugem mestu. Težak in soparen je bil ta vzduh.

K poldnevu je zasijalo solnce še topleje. Zdajnzdaj ga je zastrla senca meglic, a le za kratek hip. Jadrno so hitele dalje in se priklopile drugim. Vrhovi drevja so šumeli. Pihal je hladilen vetrič, donašajoč s seboj vonj cvetja. Vedno temneje so se strinjali na nebu oblaki, močnejše in močnejše so šumeli vrhovi listovcev v rastočem pišu. Stemnilo se je. Veter je neusmiljeno lomil suhe vejice in mlade lističe ter jih v vrtincu raznašal okrog. Padale so prve deževne kaplje na listje vrhov, ki jim je še zabranjalo dostop do tal. A tam zunaj na prostem robu gozda ni bilo več odpora vodenemu curku. Gosto je padal naliv izza bežečega oblaka — in vendar s svetlobnim svitom. Od nekje izpod goste megle se je utihotapil solnčni žarek in tvoril v deževnem ozračju bleščeči trak, kakor da bi se bile v hipu strnile padajoče kapljice v same bisere.

Vedno bolj je deževalo. Slaboten svit je naposled posijal in iz daljave se je začulo grmenje. V šumečem jadikovanju, pred uničujočim viharjem je otožno šustel gozd. Bliže in bliže je prihajal grom. Zabliskalo se je, zasvetilo, sledil je ognjen trak. Udarila je strela v gozd. Rumen ko zlato klasje se je hipoma vzdignil plamen gorečega drevesa v temno deževno ozračje, se udušil v dimu in ugašal v padajočih deževnih curkih, še preden je utihnil gromovni odmev za gorami.

Blisk je sledil blisku. Grom in njega odmev se je čul kakor rjojenje dveh levov, ki si odgovarjata v boju vetrov. A pojemal je in se oddaljeval. Le dež je padal uro za uro. Postajalo je zopet svetleje, kakor da se dani k jutru. Zašumelo je iznova v ozračju, zašustelo je v lesovju in na tleh, — vse je pobelila toča v plesu vrtinca, tako močno padajoč, da je bilo celo pre-slišati oddaljajoči se grom. Naposled je toča prenehala ...

Nastopal je večer, hladen, poživljajoč večer. Nad gorami so se vzpenjali oblaki liki obzidju. In zemlja: Izgledala je kot bahava pomlad, ki si je nadela zimsko odejo. Med točo po tleh pa — zeleno, neusmiljeno zbito listje bukovcev, ki jim je vihar opustošil zelenje vrhov.

Blede meglice so se vzdigale iz gozda, plule nad njim, kakor bi bilo v njega osrčju sto pogorišč skritih, ki se izdajajo v dvigajočem se dimu meglic. — Iz gora so prižuboreli virčki, potočki. Hlastno jih je vsrkavalo

gozdno mahovje. In ob bregu so se jim klanjale zlatice, toneč zlate glavice v brze valčke.

Na nebu je oživilo temno oblačje in se prtilo, delilo. Tam na zahodu je našlo zahajajoče solnce še malo poti, da je pozdravilo zadnjič pred zatonom žareče gorske vrhove nebotičnih velikanov. Nad oblaki je plul škrlaten svit kakor odsev požara. Med razdaljo bežečih meglâ in oblakov je tuintam pokukalo modro jasno nebo, a le za hip. Iznova so ga zastrle meglice. — Oblaki so zastirali blede mesečino. Vedno tanjše so postajale bežeče meglene plasti, vedno svetlejši robovi oblakov, vedno večji razdor med njimi, in naposled je vzplavala vsa lunina plošča na jasneči se nebni modrini.

Zavladala je nočna tišina. Niti dih ni zavel v hladnem ozračju. Nič ni motilo sanjave tišine. Izza grmičevja je priletela kresnica, se zibala nekaj časa in naposled odletela v notranjost gozda. Sence drevja so rastle in se vzdigale v svetlo mesečno noč. Tam zadaj za temnim lesovjem pa so mirno sanjale v modrosivo tančico odete gore. Ves čar tihe mesečne pomladne noči, jasnečega se neba in naokrog sanjav dih ...

Fr. Zupančič.

Lepota stvarstva.

etveronožci so bili določeni, naj oživljajo zemljo. Vsi ustvarjeni po istem načrtu, vendar tisoč in tisoč različnih vrst: plavutonožci, plezalci, podlasice, gazele itd.

Kaj pa v zraku? Ali naj bi bila ista vrsta tudi za zračne letalce? Isti razvoj?

V redkem ozračju je težko pluti. Drobna stvarca bi morda mogla. Miška, poizkusi ti! A treba ti je nečesa, da veslaš v zraku; na desno in na levo stran seveda, sicer bi ne bilo ravnotežja. Toda kaj in kako? Dve veliki, široki jadri na hrbtiček? Nemogoče! Trebalo bi močnih opornih vezi za razpetev, močnih mišic za premikanje, gibanje. Ladjica za rezanje zraka bi bila, z vsem tem opremljena, vendar pretežka.

Toda, čemu treba živalci v zraku četvero nožic? Potratnost! Poslužimo se mrežice, razpnemo ji jo enostavno od vratu iz ramen do prstov sprednjih nožic: to bi bila letalna mrenica, nožice same so pa oporne vezi in mišice ima miška itak že tu. Bo!

A neumnost vendar! Ne gre še! Letalna mrenica je premajhna, mnogo premajhna. No, pa podaljšajmo prste; pet-, šestkrat daljše. Sedaj razpnemo mrežico od prsta do prsta dalje, jo raztegnemo od podaljšanih prstov sprednjih do zadnjih nožic in od tam še do repka — to bode služilo!

Res, gre! Toda ...

Ojoj! Miška, kakšna pa si sedaj! — Ljubi, grdi netopir — vse spoštovanje pred tvojo ustvaro — toda lep nisi! Živi dalje v dokaz, da je naloga tvojega življenja v zraku le polovična.

Toda kako? Kako?...

Sedaj uzrem v duhu ljubko stvarco. Ne vem, odkod mi prihaja tako nenadoma predstava, a tu je: nekaj docela novega — nežne oblike — umotvor!

Da, to je leteča živalca! Stvarstvo umetnosti. Peresa mesto letalne mrenice; peresa z deli: tulec, cevka, kosmač. — Lepa, širja krila in vendar tako lahka! Nežna, drobna glavica; lahek, špičast kljunček z raznimi, roženimi robovi. V trupelcu tanke, z zrakom napolnjene votle kosti. Dve šibki nožici nosita truplo, ki je kakor ladjica. Vse tako nežno, življenju v zraku prilagodeno!

Stvarnik, take ljubkosti bi si sami ne mogli izmisliti! Škoda bi bila, če bi živela le edino ena taka nežna stvarca! A imamo jih tisoče in tisoče.

Ptičji svet, zbirka najlepših umetnih tvorov. Ena sama osnovna misel, zastopana v najmnogovrstnejših oblikah: orel, postovka, labod, flamingo, pastiričica in tako dalje: vedno nove, vedno lepe vrste. Prekrasni, majhni, v prelepah kovinskih barvah se iskreči kolibriji, podobni zibljajočim se bujnobarnim cvetkam v modrem ozračju!

Nikako mrtvo naključje, ne slepa domišljija in ne človeška duhovitost ne bi mogla ustvariti tako nežne, krasne ljubkosti. To je stvarstvo umetniško, delo globoke domišljije, to je srčno, toplo stvarstvo lepoto ljubečega umetnika.

Toda polovičarstvo bi bilo, pregledati le truplo in barvo ptičev. Tudi njih življenje, njih uvrstitev v velikem celotnem naravnem stvarstvu je iznajdba umetnika. Spev slavčka, polet drznega orla, potapljanje na morskih valovih se zibajočih galeb in vodomcev: vsaka posamezna vrsta je duhovit tvor, ki mu ni izraza ocene, je živeča poezija. — —

To so neznatne misli. Vsak glej v naravo sam in jo izkušaj pojmiti ljubeče. Narava je prevelika, prebogata in prelepa; ni se možno izraziti o njeni lepoti, ne o lepoti vesoljnega stvarstva samo z mrtvimi besedami.

Fr. Zupančič.

Kako si je Miha Žabar hotel služiti svoj kruh.

(Spisal Maksimov.)

Miha Žabar je bil doma v naši vasi. Natančnejših podatkov o njegovem rojstvu ne ve povedati niti rojstna knjiga. O Žabarju se ni drugega vedelo kot to, da so ga neko nedeljo zjutraj našli v Štefčevem hlevu, zavitega v cunje in zvijajočega se od mraza in gladu. Štefčevi so ga prekrižali, nesli v hišo, pa ga dali krstiti na ime sv. Mihaela, pa skrbeli zanj kot za svojega.

Mihec Žabar je rastel kot goba in se debelil kot buča, kajti pri Štefčevih se ni imel prav nič pritoževati. Dobil je vsega, česar je premogla trdna Štefčeva kmetija. Ko je deček malo dorastel, je moral pa tudi delati, kot so delali drugi domači, ki niso imeli navade držati križem rok in ogle-dovati, kakšno bo vreme. Največ se je pečal Mihec z živino; pasel je in jo krmil, ji stregel in skrbel zanj, da so ga hvalili domači in sosedje. Ljudje pa so menili: »Bog že odloči vsakemu človeku ob rojstvu njegov stan, in najboljše je, če se drži tega.« Štefčevega Mihca je pa božja previdnost takoj ob rojstvu položila v hlev, zato je imel pa tudi tako veselje do živine, in redila se mu je tudi, kot da ji poklada čudodelnih zelišč.

Vse je bilo torej v redu pri Mihcu: Priden je bil in pošten, ubogljiv in sposoben za vsako delo. Le to malo napako je prinesel s seboj na svet, da mu je bilo treba vsako stvar dodobra dopovedati, ali z drugimi besedami: malo trd je bil. Pa tega mu ni nihče oponašal, ker so poznali vsi njegovo dobro voljo.

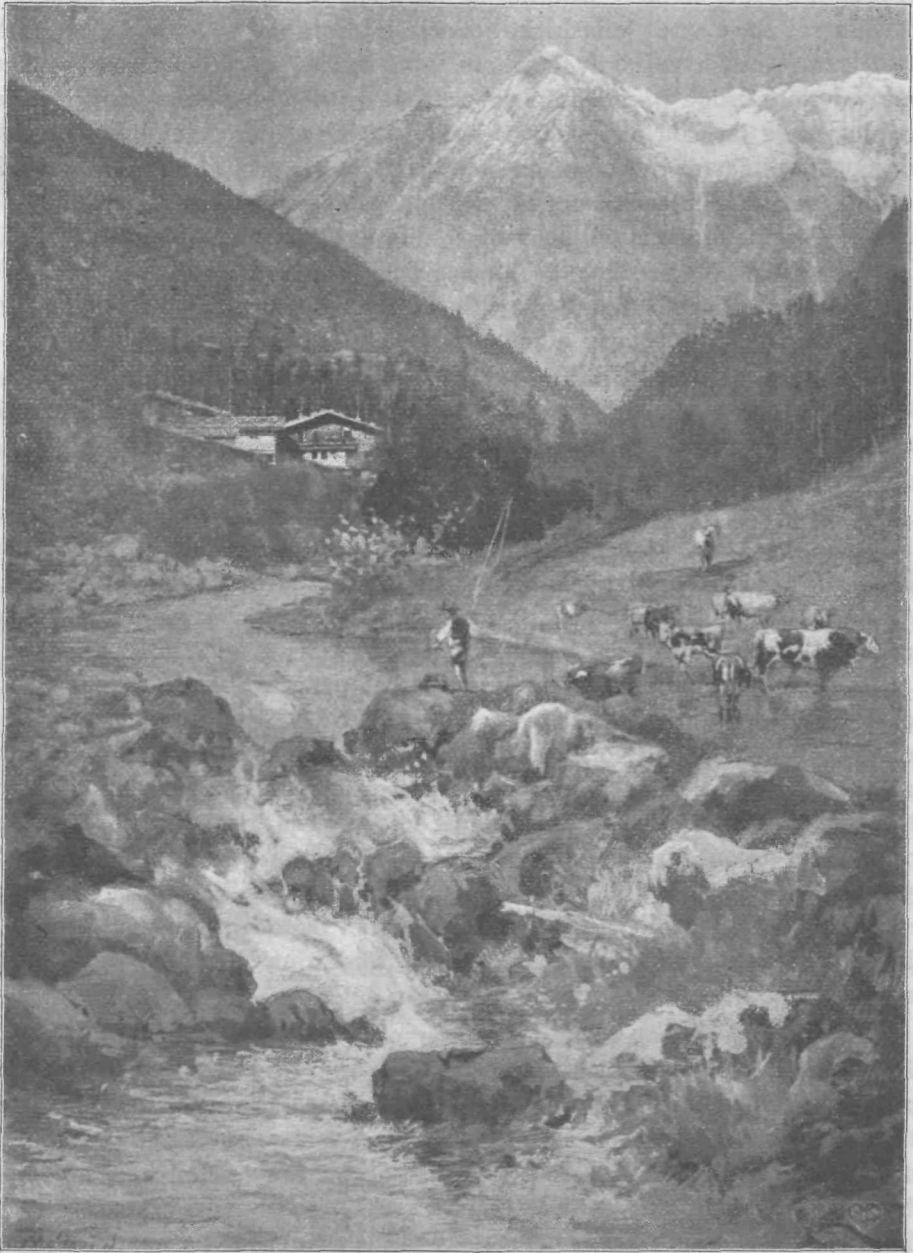
Iz majhnega Mihca je dorastel z leti krepki, smemo reči: orjaški Miha. »V devetih farah,« tako so govorili ljudje, »ni takega fanta.«

Ko je bil Miha star osemnajst let, se je moral pri vsakih vratih malo prikloniti, da ni trpela njegova glava ali pa celo podboji pri durih . . .

Ljudje so uganjevali, da bodo potrdili Miho zaradi njegove korenjaške postave k vojakom že vnaprej, da ga bodo le od daleč zagledali. Prerokovali so mu celo službo zastavonoše, in več drugega.

Miha Žabar je bil res potrjen k vojakom. Ravno v tisti dobi so bili za našo državo hudi časi. Bilo je leto oseminštirideseto, ko so se upirala ljudstva na vseh koncih države. Miha je moral takoj obleči vojaško suknjo in oditi s starim junakom Radeckijem dol na Laško, krotit vročekrvne in uporne Lahe. Kako je bilo Mihi hudo, ko se je poslavljal od Štefčevih za celih dvanajst let, če morda ne za večno. Ni poznal Miha joku, toda takrat, ko je segal Štefčevi materi v roko, so ga oblile tako na gosto solze, da jih ni mogel popiti rokav njegove suknje, ki se je brisal z njim.

Štefčevi po Mihovem odhodu celih dvanajst let niso nič zvedeli, kje je, kako se mu godi in ali je še živ, ali že mrtev. Štefčevka je vsako leto tisto nedeljo pred sv. Mihelom nesla plačat za eno sv. mašo »za živega ali mrtvega« Mihca. Vselej pa je prosila gospoda župnika: »Če je še živ, na-

Na planinah.

redite tako, da bo dobro za njegovo dušo in telo; če je pa že res mrtev, pa darujte sveto mašo samo za njegovo dušo!»

Skrbno ženico je gospod župnik vselej potolažil, da bo zanj prav, naj bo živ ali mrtev, če se le zanj daruje ali moli.

In res se je vrnil junaški in korenjaški.

Izza Mihovih vojaških let vemo samo dvoje dogodbic: Prvo je pripovedoval sam, druge pa ne. Imel je proti temu že svoje vzroke. Prva dogodbica se je izvršila na Laškem. Miha je bil menda v celi Radeckijevi vojski najbolj zastaven vojak. Za celo glavo je bil višji kot najdaljši junak. Zato ga tudi ni bilo težko opaziti. Ni čuda, da se je sam vojskovodja, sivi očka Radecki nekoč ustavil prav pred njim in ga premeril od nog do glave. Vprašal je junaškega Miho: »No, kje si pa ti zrastel?«

»Na Kranjskem!« je odgovoril moško Miha.

»Ali ti je vseč vojaški stan?«

Miha je malo pomislil in se odrezal: »Všeč bi mi že bil — samo kruha je premalo!« Vsi visoki častniki, ki so spremljali Radeckega, in sam Radecki se je zasmejal tej odkritosrčni izjavi.

Radecki je potrepal Miho po rami in mu je smehljaje rekel: »Le potrpi, fant, odslej bomo merili po tvoji velikosti!« Takoj nato pa se je obrnil Radecki k častniku, ki je vodil oni oddelek, kjer je bil Miha, in mu je velel: »Preskrbite, da bo dobival fant zanaprej dvojno porcijo!«

To se je tudi zgodilo. Do smrti se je Miha hvaležno spominjal te dobrote, ki ga je rešila pomanjkanja, dokler je bil pri vojaki.

Druge dogodbice iz svojih vojaških let pa ni pravil Miha sam. Raznesel jo je neki fant iz sosednje fare, ki je služil v istem času in pri istem polku kot Miha Žabar. Ko je zapodil Radecki s svojimi hrabrimi fanti Lahe daleč v notranjost dežele, je moral oditi Miha Žabar z drugimi fanti na Ogrsko. Pri Komornu so se spogledali z upornimi in bojaželnimi Ogrji. Naši so naredili okope in čakali, kdaj se jim ponudi prilika, da napadejo uporneže. Naš Miha je bil tako srečen, da je dobil velikansko skalo, da se je skrčil za njo in je bil varen pred sovražnimi napadi. V njegovi bližini je bila pa tudi polkovna zastava, ki jo je nosil eden najboljših vojakov; okrog zastave pa so bile razpostavljene najboljše čete.

Dolgo časa so vojaki tako ležali. Upornikov je bilo dokaj, zato si naši niso prav upali pričeti boja. Čakali so še ojačenj. Toda uporniki so najbrže spoznali, v kakšnem položaju so naši. Zato so začeli neko jutro nenadoma strahovito streljati in se počasi pomikati proti našim. Imeli so več topov, ki so silno redčili naše vrste. Miha je mislil, da bo zdajpazdaj razneslo skalo, ki ga je ščitila: tako nagosto so padale krogle v smeri proti skali. Pa tudi Miha je dobro pokal izza svojega skrivališča. Naenkrat pa nastane grozen krik. Krogle iz topov so padale kot toča in v gosti megli dima se ni več dalo razločiti ljudi. Povelja ni bilo mogoče več slišati. Miha je pogledal okrog sebe in videl, da se naši umikajo za okop nazaj. Tudi on je planil kvišku in jo okuril za svojimi, kolikor so ga mogle nesti noge. Na tem begu je pa opazil, kako je padla polkovna zastava in kakšna gneča je

nastala okrog nje. V istem hipu je pa padla krogla iz topa ravno pred zastavo. Nastal je naenkrat prazen prostor, v bližini pa vse mrtvo. Miha je drevil naravnost proti zastavi. Zdelo se mu je, da je vse izgubljeno, če jo dobe v roke sovražniki. Par dolgih skokov — in že je bil pri zastavi. Med potom je s svojimi širokimi pleči podrl nekaj mož; a ko je prišel do zastave, jo je ves besen iztrgal nekemu pritlikavcu in zbežal ž njo v smeri, kamor so se pomikali naši. Parkrat se mu je zazdelo, da so ga hoteli prestreči, toda Miha je pretrgal vse vrste. Cela truma vojakov jo je udrla za njim, a Miha je bil v svojem navdušenju hitrejši kot podivjan konj. Niti opazil ni, da je preskakal vse okope in pustil vse vrste za seboj. Pri zadnjem okopu je pa planil predenj častnik z golo sabljo in iztrgal Mihi zastavo. Tedaj šele je pogledal Miha okrog sebe in se toliko ohladil, da je opazil, kako so naši zopet polegli po okopih in začeli pokati na sovražnika.

Dotični častnik pa ni vzel Mihi samo zastave, ampak je tudi njeга samega izročil dvema drugima vojakoma. Ta dva sta ga stražila, da ni odšel nazaj v prednje vrste. Mihi se je zazdevalo vse to čudno. Ni mu bilo prav jasno, ali ga je pridržal častnik za to, da dobi plačilo, ker je rešil zastavo, ali pa je morda naredil kaj napačnega s tem. Toliko je videl, da so nesli zastavo zopet nekam v sredino.

V tem se je boj nadaljeval in naši so pognali sovražnika v beg. Mnogo so jih ujeli, a druge so razkropili. Proti večeru je moral Miha v spremstvu štirih vojakov brez orožja v bližnjo vas. Peljali so ga v neko kmetiško hišo in tam nekaj časa čakali. Prišlo je več častnikov in Miha je bil poklican prednje. Srce mu je kar odsakovalo v prsih, ker si ni mogel prav nič razlagati, kaj nameravajo z njim. Stopil je prav po vojaško pred visoke gospode, ki so bili pa tako resnih obrazov, da se niso Mihi prav nič prikupili.

Najstarejši med častniki stopi prav pred Miho in ga vpraša strogo: »Ti si danes v boju vzel polkovno zastavo in si zbežal z njo proti tej vasi, ne?«

»Da, gospod!«

»Zakaj si to storil?«

»Zastava je bila v nevarnosti. Ti puntarski Ogrji so streljali ravno na njo in vse okrog nje je bilo že mrtvo.«

»Kdo pa je dal tebi povelje, da vzemi zastavo?«

»Poveljevanja ni bilo mogoče slišati, ker so tako pokali topovi. Zato sem si mislil: Zdajle je velika nevarnost za nas in za našo zastavo, in najboljšje je, da stori vsak po svoji glavi, kakor se mu zdi, da bo prav za našo vojsko. Zato sem hotel oteti zastavo in zbežal bi bil, da bi me Ogrji nikdar ne bilih dohiteli. Tudi sem bežal enkrat sem, enkrat tja, da bi me s krogliami ne zadeli, ker topov ne morejo tako hitro premikati, kot sem jaz skakal.«

To je bilo gospodom jasno. Kar malo so si pomežiknili. Miha si je mislil, da hočejo reči: »Ta je pa tič!«

Tedaj pa izpregovori najstarejši častnik:

»Vidimo, da si imel dobro voljo, toda uporabil je nisi prav. Za zastavo so bili določeni drugi vojaki in ne ti. Zapomni si tole: Narediti smeš

le to, kar je ukazano: nikdar pa po svoji glavi. Če ne slišiš povelja, stoj na mestu in čakaj, da ti kdo pokaže z roko, kaj moraš storiti. Danes si odnesel zastavo in s tem zbegal celi polk, ker so mislili oddaljeni oddelki, da je zastava že v sovražnikovih rokah. S tem si zaslužil kazen; a ker si se do sedaj dobro vědel, naj ti bo odpuščeno. V drugič pa ne bo več. Pojdi!»

Miha je odšel ves potr. Tako dober namen je imel, pa mu žugajo s kaznijo! Od tedaj Miha ni imel več miru pred svojimi tovariši. Vedno so ga spominjali na zastavo. To pa Mihi ni bilo prav nič po volji, še manj pa to, da se je pozneje raznesla vest po Mihovi domači fari.

Dvanajst let je Miha zvesto služil cesarju in se kljub nevarnostim, ki so mu mnogokrat pretile, srečno vrnil domov, k Štefčevim.

Stara Štefčevka, vsa sključena že od teže let, je tisti dan, ko se je vrnil Miha, ravno lupila krompir v hiši ob peči. Odprla pa so se nenadoma vrata in pred njo je stal možak, ves porastel in zanemarjen. Po obrazu ni več spoznala Mihe, pač pa po postavi in po besedi.

»Za božjo voljo, ali si res ti, Miha?« je skočila kvišku.

»No ja, jaz sem, mati. Zahvaljen bodi Bog, da vas še vidim,« je odgovoril Miha.

»Miha, Miha, kdo bi bil nate mislil? Nič več nisem imela upanja. Sedi za mizo, pokličem še druge z njive.«

Ženica je stekla okrog hiše in bila je vsa zmešana. Saj je imela Miho poleg svojega edinega sina najrajši. Sklicala je brz vse domače. Oj, kako so začudeni ogledovali cesarjevega vojaka. Silili so vanj, naj jim pripoveduje, kaj je vse doživel. Povedati je imel Miha mnogo, toda za pripovedovanje ni bil te prve hipe.

Vsa vas je potem par dni govorila samo o Mihi in o Mihi. Kmalu so se ga ljudje spet privadili, osobito, ko je zamenjal vojaško službo z mirno pastirsko. Oskrboval je zopet pri Štefčevih živino kakor prejšnje čase.

Še tisto zimo po Mihovem prihodu je pa umrla stara Štefčevka. Gospodar Štefec je prepustil takoj po njeni smrti gospodarstvo sinu. Ko je oddajal posestvo, se je spomnil tudi zvestega hlapca Mihe. Dal je prepisati staro leseno hišo, ki je bila tam za vasjo že dolgo let prazna, nanj, ker je vedel, da Miha v slučaju oslabelosti ne bo imel kam iti, posebno še, če bi mlada gospodinja pri Štefčevih ne bila morda usmiljenega srca. To domnevanje starega Štefca se je uresničilo. Štefec je nekaj let na to umrl, in sin si je poiskal gospodinjjo. Nekaj časa je bila mlada prav ponižna; s časom pa je rastle v hiši bolj in bolj. Miha je moral marsikaj grenkega preslišati, posebno, če ni bilo gospodarja doma. Da bi pa Miha potožil svojo boleost komu — to mu še na misel ni prišlo. Trpel je naprej in molče prenašal zbadanje in zmerjanje.

Celih dvajset let je še ostal Miha pri mladem Štefcu. Enoindvajseto pomlad pa je povedal gospodinjji, da jih je že dosti preslišal in da se rajši umakne v svojo kočo, ki jo je dobil po rajnkem Štefcu. Zapustil je potem Štefčeve in šel samevat v svojo kočo.

Tedaj se je pa pričelo za Miho nekam novo življenje.

Ko se je preselil Miha Žabar na svoj novi dom, je imel že čez petdeset let. Gospodarstvo, kar ga je bilo, mu takoj izkrajja ni šlo prav nič po sreči. Največ preglavic mu je pa delala kuhinja. Nobene jedi ni znal pošteno skuhati, ker se tega ni nikdar učil. Karkoli je postavil predse na mizo, ni imelo nič okusa in on nič slasti. Edino krompir v oblicah se je zdel Mihi še tak, kot ga je jedel pri Štefčevih.

Zaradi teh in takih neprilik je Miha sklenil, da si poišče gospodinje. Star je bil sicer in ubožen, pa upal si je dobiti sebi enako. Mislil si je: Kočo imam, in koliko je takih starih osebenjic, ki še koče nimajo. Ker je bil Miha še dober za delo, je hodil k drugim kmetom na dnino. S tem si je prislužil za vsakdanje potrebščine. Poprijel pa se je tudi nekega novega opravka. Jeseni in spomladi je po naših gozdih vse polno užitnih gob, in z nabiranjem te jedi si nekateri ljudje precej prislužijo. Tudi Miha je začel nabirati in sušiti gobe. Kadar je bil čas za to, je stikal cele dneve po gozdih in nosil domov polne koše gob. Trdili so celo hudobni jeziki, da je prinesel nekoč z gobami domov tudi velikansko žabo, kar je bilo gotovo izmišljeno.

Gobarji v naših krajih res precej zaslužijo in tudi Miha je bil prav zadovoljen.

Pri nabiranju gob pa se mu je izpolnila tudi druga želja, ki jo je na tihem že dlje časa gojil.

Neko jutro je prišel Miha skupaj s Strgulčevo Marjeto, ki je bila istih let kot on. Nabirala je tudi gobe in šla sta z Miho skupaj po grmovju. Mihi so v pravem času padle na misel besede: »Ti, Marjeta, ali bi ne bilo bolj pripravno, ko bi midva metala gobe oba v en koš?«

»Če hočeš, zakaj pa ne? Pa napolniva najprej mojega,« odgovori Marjeta.

Videč, da ga ženšče ne razume, ji Miha pove bolj natanko: »Ne mislim takisto. Hotel sem reči, da bi se midva vzela in nabirala gobe skupaj. Vidiš, jaz imam kočo, ti je pa nimaš. Ti znaš kuhati, jaz pa nič. Tebe doma zmerjajo, pri meni je pa tak mir kot v grobu in pa na stara leta si boš lahko odpočila.« — — —

Nekaj dni potem se je že res razneslo po vasi, da sta Miha in Marjeta prodala vso svojo zalogo gob in da se bosta poročila.

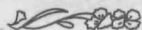
Stari gospod župnik se je zelo začudil, ko sta prišla Miha in Marjeta vprašat, če bi bilo prav, da bi se vzela. Gospodu župniku se je zdelo, da to ni nič napačnega. Saj je poznal oba in je vedel, da bosta živela v dobri slogi do smrti in da drug drugega potrebujeta v pomoč in podporo.

»Malo priletna sta sicer,« je rekel, »pa morda ne bo za vajini duši nič napačnega, če stopita v zakon.«

Še tisti mesec je bila potem poroka. »Sila kola lomi,« so rekli ljudje. Malo čudno je bilo pa vseeno videti petdeset let staro nevesto in še starejšega ženina. No, pa kaj hočemo?

Miha in Marjeta sta potem res metala gobe v en koš in prav zadovoljno sta živela pod isto streho.

(Konec prihodnjic.)

Križ stare mamice.

Na ravnem polju, kjer Triglav stoji,
kjer Save bistre val šumi,
stoji vasica s cerkvico;
tam so imeli vnuki staro mamico.

Doma živelà sama stara mamica,
od starosti že sključena,
vsi vnuki šli so v širni svet,
in ona jih ni videla že dolgo let.

Prišel pa je poziv iz Dunaja,
poziv cesarja samega,
da vsi na vojsko morajo,
oditi vsi, da domovino branijo.

Ko so začuli vnuki ta oglas,
vrnili so se v rodno vas,
da zadnjikrat slovo vzemó
od stare mamice, še preden v boj gredó.

Vesela pač je stara mamica,
ko vnuke vidi spet doma . . . ;
a solza sine ji z oči,
ko to premisli: v vojsko bodo šli.

Že drugi dan jemali so slovo —
kako je bilo vsem hudo,
a najbolj stari mamici,
solze zalivale so ji oči.

»Ne jokajte, oh, stara mamica,
če Bog dá, kmalu spet doma
vsi štirje bodemo pri vas,
a vi molíte, stara mamica, za nas!«

Prekrižala je vnuke ljubljene,
jim dala molke žegnane,
jih pokropila žalostna,
ostala je doma le sama stara mamica.

A stara mamica močno zboli
in ni minulo mesec dni —
umre. Oh, stara mamica
več nikdar vnukov ne boš videla!

In ko se se vrnili vnuki vsi
iz vojske, so na grob prišli.
Na grobu stare mamice
molili so — točili so solze.

Postavili na grob so križ lesen.
On lep je kakor drug noben.
Stoji čez druge križe vse —
to križ je stare mamice.

Franjo Lovšin.

Živali.

6. Čebela.

Ko pomlad zasije vesela,
iz spanja zbudi se čebela;
kjerkoli pokaže se cvet,
čebela tam pride v posét.

Samo med trebušnimi troti
se dela nihče ne poloti;
čebele zato na jesen
iz panjev jih vržejo ven.

Od ranega jutra do mraka
zletava in trudi se vsaka
za svoj in obstanek rodú
in srečo domovja — panjú.

Kdor celo življenje ne dela,
na starost živel bo brez jela
in stiskal se žalosten v kot —
med prídnimi delavci — trot.

Maksimov.

7. Metuljčki.

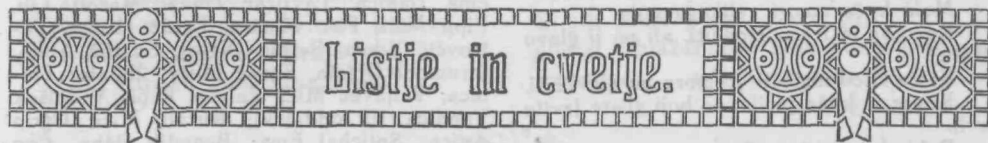
Zacvele so trobentice,
zacvele so plavice;
metuljčki so v poljani že,
že pijejo zdravice.

»Aj ti, porednež mali, ti! —
ne boš medu dobil:
kot blisk dol s cveta pod nebo
in v žarke solnčne se je skrnil.

Od keliha do keliha,
kjer v travi cvet gori,
v procesijah potujejo —
tako metulj živi . . .

Korenček cvetke stržejo
ti v travi sred dobrav:
»Pa nisi ga, pa nisi ga!
Lísica laja: prav, prav, prav!«

Francé.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Jok.

Z jokom se ne ozdravi nobena rana.
Z jokom se mrlíču nič ne pomaga.
Jok olajša tugo.
Otroci in stari ljudje brž jok iztresejo.
Ženske jok, pa mačkine solze. — Jutra-
nji dež in ženske jok ne trajajo dolgo.

Jokati.

Bolje je s pametnim jokati, nego z be-
dakom peti.

Zlobnež se joka od zavisti, dobri od ve-
selja.

Eden se joka, drugi se smeje.

Marsikdo se joka, ko ne vé, zakaj.

Reki: Joka se kakor streha (kadar deži).

Joka se, da solza solzo popiva.

Jokala je kakor nedolžno dete (kakor
otrok).

Juha.

Kuharji juhe dele, Bog pa darove (ta-
lente).

Juha se ne je tako vroča, kot se kuha.

Dobra juha je pol kosila.

Po juhi ubožcu ne plava veliko cinkov.

Juho je treba prej pokusiti, preden jo
pohvališ. — Kdor je juho pokusil, ve, kakšna
je. (Na lastno izkušnjo se je za-
nesti.)

Če kdo tudi ne zna izkuhati juhe, vendar
lahko razsodi, če je neslana (preveč slana).
— Je-li juha dobra, lahko vé tudi oni, ki ni
kuhar. (Tudi o takih rečeh, ki jih
sami ne znamo narediti, lahko
sodimo.)

Junak.

Tudi junaki ne zmagujejo vselej.

Junak se pokaže v boju.

Čim večji junak, tem lepša zmagaja.
Mala ptica prepelica, pa upeha konja in junaka.

Rek: Junak za pečjo. — Junak, ko je treba teči (bežati).

Jutri.

Delaj, kakor bi imel vedno živeti, moli, kakor bi imel jutri umreti.

Jutri bo zopet dan, pravi lenuh.

Kar utegne jutri priti, teža še ne vemo danes.

Jutri ni danes.

(Poglej tudi pregovore pri besedi »Danes« l. 1913.)

Rek: Je iz jutrišnje dežele. (Odlasja rad vse na jutri.)

Jutro.

Na jutru se spozna dan.

Oblačno jutro, jasan dan. — Svetlo jutro, temen dan.

Vsako jutro ima svoj večer.

Tak ima kratko jutro, ki opoldne vstaja.

Kdor jutro prespi, ves dan izgubi.

Zgodnje jutro napravi dolg dan.

Kar jutro pripravlja, to večer pospravlja. (Pridobitve mladih let so zaloga za starost.)

Jutro pr. de, četudi petelin ne poje.

Rek: Kjer ga jutro pusti, tam ga večer najde. (Lenuh je.)

Kača.

Kača se rada skriva med cveticami.

Kača ima svoj strup, četudi leži med najlepšimi cveticami.

Mala kača umori velikega vola.

Kače se je treba izogniti, ali pa ji glavo streti.

Ki če kačo umoriti, jo mora po glavi bitti.

Kogar je kača picila, se boji gliste (zвите vrvi).

Reki: Ima kačo v žepu.

Rediti kačo na prsih.

To je prava kača.

Rešitev času primerne uganke, št. 5.

Mir — Rim — mirim.

Prav so uganili: Bischof Mimica, Heda in Rudolf v Ljubljani; Osterman Karlo v Kandiji pri Novem mestu; Kunc Milena v Novem mestu; Jesih Ivica, Sršen Iv., Gorjup St., Dobovišek Alf., Humšek Fr., Vresk Iv., Dolničar Jož., Mugraner Bog., Simčič Rud., Ocepek Iv., Strojanski AL., Ranzinger Hubert, Per Frid., Čehovin Dom., Jazbec Henr., Letnik Iv., Bajde Iv., Pavšer St., Ho-

dej Lud., Jere Leop., Drolc Karol, Krča Maks, Miklavčič Avg., Sevnik Fr., Flis St., učenci II. r., Trbovlje—Vode; Pušnik Minka, učenka III. r. v šmartnu pri Slovenjgradcu; Muri Magdica, učenka na Jezerskem; Mulec Alojz, dijak v Mariboru.

Odgovor na šaljivo vprašanje, št. 5.

Brezovka (leskovka).

Prav so odgovorili: Rajh Janko, ministrant v Ljutomeru; Gabrijelčič Cirila in Vida, Cvenkelj Ana, Čebavs Micica, Finžgar Miro, Potočnik Franica, učenke v Mošnjah; Štular Jurij, Dolinčiče pri Pliberku; Bulovec Mici, Stroj Mira in Drašler Tini, učenke VI. razr. v Lichtenthurnovem zavodu v Ljubljani; Šeško Ivan, posest. sin, Brdo pri Planini; Jandl Tonček, učenec III. r. v Ljutomeru; Hubad Ivan, učenec III. razr. v Škofji Loki.

Oboje so prav rešili: Bavdaž Jerica, Flander Marica, Homan Adela, Kallan Minka, Črnivec Anica, Thalar Elica, Dekleva Vladica, Kocijančič Vidka, Tavčar Veri, Linke Elza, Likožar Ivanka, Stele Davorinka, Paleček Anica, Kobi Danica, Škerl Micica (I. oddelek); Ažman Olgica, Brežar Erna, Benedik Milči, Česen Mici, Dunčar Ivica in Francka, Erjavec Micika, Grohar Valči, Gruden Franica, Hafner Marica, Hartman Fanči in Lenči, Korenčan Milka, Kočevar Anica, Hodnik Štefi, Kotzbek Ditka, Dekleva Zorica, Čufer Minica, Košuta Slava in Danica, Kosmina Zorica, Lavrič Iva, Mercina Danica, Lavtižar Zinka, Marolt Lili, Pipp Mici, Pirc Marica, Pakiž Minka, Petrovčič Vikca, Serina Olgica, Svetlič Anka, Štrumbel Olgeta, Zgonc Mery, Žbontar Ljubica, Valjavec Mici, Zaletel Pepi, Andolšek Vandica (II. oddelek); Kuralt Mici, Ogrin Anica, Splichal Ema, Benedik Beba, Čop Milica, Rus Ivanka, Tiringer Mici, Košmelj Stanka, Šmid Mici, Pahor Viktorca, Prvanje Ema, Demšar Mirca, Grbec Ivanka, Mrhar Milka, Wurzbach Fanči, Slokar Pavla in Marjetica, Štrukelj Štefanka (III. oddelek), učenke uršul. samostana v Škofji Loki; Cizel Pavel, Fabjan Milan, Jerman Ivan, Stergar Vladko, učenci v Kamniku; Medvedič Milka in Fanika, Douša Dragica, Štolfa Vida, Huber Zinka, Šircelj Tinka, Ličan Mar. in Tončka, učenke samost. šole v Trnovem; Bizjak Dragica, učenka III. r. v Ljubčani pri Celju; Lovrin Kristina, učenka V. r. pri č. uršulin-kah, Jeglič Stanko, učenec c. kr. vadnice, Kitek Ruška, gojenka II. lic. r., Kitek Gojmir, učenec V. r., v Ljubljani; Čepe Franc in Rat Jož., učenca II. r. v št. Jurju ob Pesnici.

»Vrtec« izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K, za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Pred škofijo št. 9.